

Dr J. Th. DE VISSER †

Een lichtend spoor

WÉÉR IS ER EEN GROOT LANDGENOOT heengegaan en wat voor „Timotheüs” eigenlijk nog veel meer beteekent, tevens ook een trouw en toegewijd vriend van ons Blad.

Want Dr J. Th. de Visser, die verleden week Donderdagmorgen in het Roode Kruisziekenhuis te 's Gravenhage, na aldaar een operatie te hebben ondergaan, zacht en kalm in den slaap werd weggenomen, is een onzer trouwe medewerkers geweest.

Hier denken we onwillekeurig aan dien onvergetelijken avond van 16 September j.l., dus nog maar kort geleden, toen hij met ons en tal van anderen vereenigd was aan dien gezelligen maaltijd in „Boschlust” te 's Gravenhage. Hij zat er op de eereplaats, naast den hoofdredacteur, en hij had er ook een eerezaak: tot ons te spreken over het schoone werk van de pers. Hoe bezielde hij ons allen, de vijf-en-zeventigjarige, met zijn van warme beweging trillend woord. Voor de meeste medewerkers, die met hem aanzaten aan dezen vrienden-disch, waar ook zoo sterk de band van het geloofsleven gevoeld werd, zal het wel de laatste maal zijn geweest, dat zij hem zagen. Welnu, zij behouden een schoone herinnering aan den jeugdigen, vriendelijken grijsaard, die nog in de volle kracht zijner gezondheid in hun midden was.

Maar wij, die nu, uit de droefenis over zijn verscheiden ons opheffend, hier enkele herinneringen over hem gaan neerschrijven, hebben hem nog vele malen daarna ontmoet. Er was een hechte band van vriendschap, die ons verbond met dezen grooten Nederlander — hij, de Minister van Staat, die in alle kringen der bevolking zijn warme vereerders en vrienden had, had ons den ridder-slag zijner vaderlijke vriendschap geschonken. En als zoodanig vieren wij zijn schoone gedachtenis.

Het is natuurlijk onmogelijk, volledig over hem te zijn. Hij was zoo veelzijdig; wij allen hebben hem gekend als theoloog, staatsman, filantroop, organisator, warm vader-lander. In welke gestalte moeten wij hem naar voren laten treden?

Och, dit behoeft toch eigenlijk niet de vraag te zijn. Waaraan heeft Dr De Visser in den lande de breed uitgespannen vereering te danken gehad? Was het niet om zijn hooge beteekenis als mensch? We meenen, dat Prof. Casimir hem eens genoemd heeft: den complete[n] mensch. En wij kunnen daar vrede mee hebben. Want compleet als mensch was hij; hij was zoo harmonisch. Niets geen troebels vond men in hem; het een was met het andere onlosmakelijk vergroeid. De staatsman De Visser was tegelijk de theoloog De Visser en ook de vaderlander De Visser..... Hij was een zuiver mensch, waarin alle krachten en hoedanigheden in volkomen evenwicht waren.

Wij gedenken dus den mensch De Visser hier. En die mensch De Visser was van een meer dan gewone zuiverheid en schoonheid. Wie hem had leeren kennen, ervoer het telkens opnieuw met blijde verwondering en leerde het op het laatst ook in zijn wezen verstaan: die zuiverheid en schoonheid wortelden in zijn blijmoedig, kerngezonde geloof.

We hebben het voorrecht gehad, nóg een ander groot staatsman van nabij te kennen: De Vissers ouderen vriend De Savornin-Lohman. Ook in dezen seren en mensch diezelfde onwrikbare, warme geloofsovertuiging,

maar toch, hoe verschillend waren deze twee trouwe evangeliebelijders weer in optreden en karakter! Lohman was langzamerhand zóó hoog gestegen op de toppen der eenzaamheid, dat men weleens het gevoel had, dat het contact er niet meer zijn kon. Kwam men op zijn stille werkkamer, dan was het ons, of we in een andere wereld binnentraden, een wereld aan de overzijde van de grenzen, waarbinnen wijzelf moesten leven. Het zijn bij Lohman gaf rust en nooit verliet men hem, dan met het diepe besef van zijn innige vroomheid, die daar gloeide achter zijn koel overwogen woord. Men kreeg dezen man ook lief, maar het was toch altijd een liefde, die vermengd was met een zekeren schuwen eerbied voor den man, die zóó hoog boven de aardse dingen was uitgestegen. Het valt te verklaren: Lohman was al diep in de tachtig. Maar aan De Visser voelde men zich ver-want. Tegenover hem waren er geen hindernissen meer, die men eerst op eigen weg moest wegruimen. Men durfde hem, geestelijk, zonder aarzelen naderen, terwijl men dit bij Lohman niet zoo gemakkelijk zou doen. Dééd men het, dan beleefde men bij beiden dezelfde ervaring: zij gaven zich gehéél, en Christus' liefde, die hen vrij-gemaakt had, wierp dan licht op het pad van den jongere.

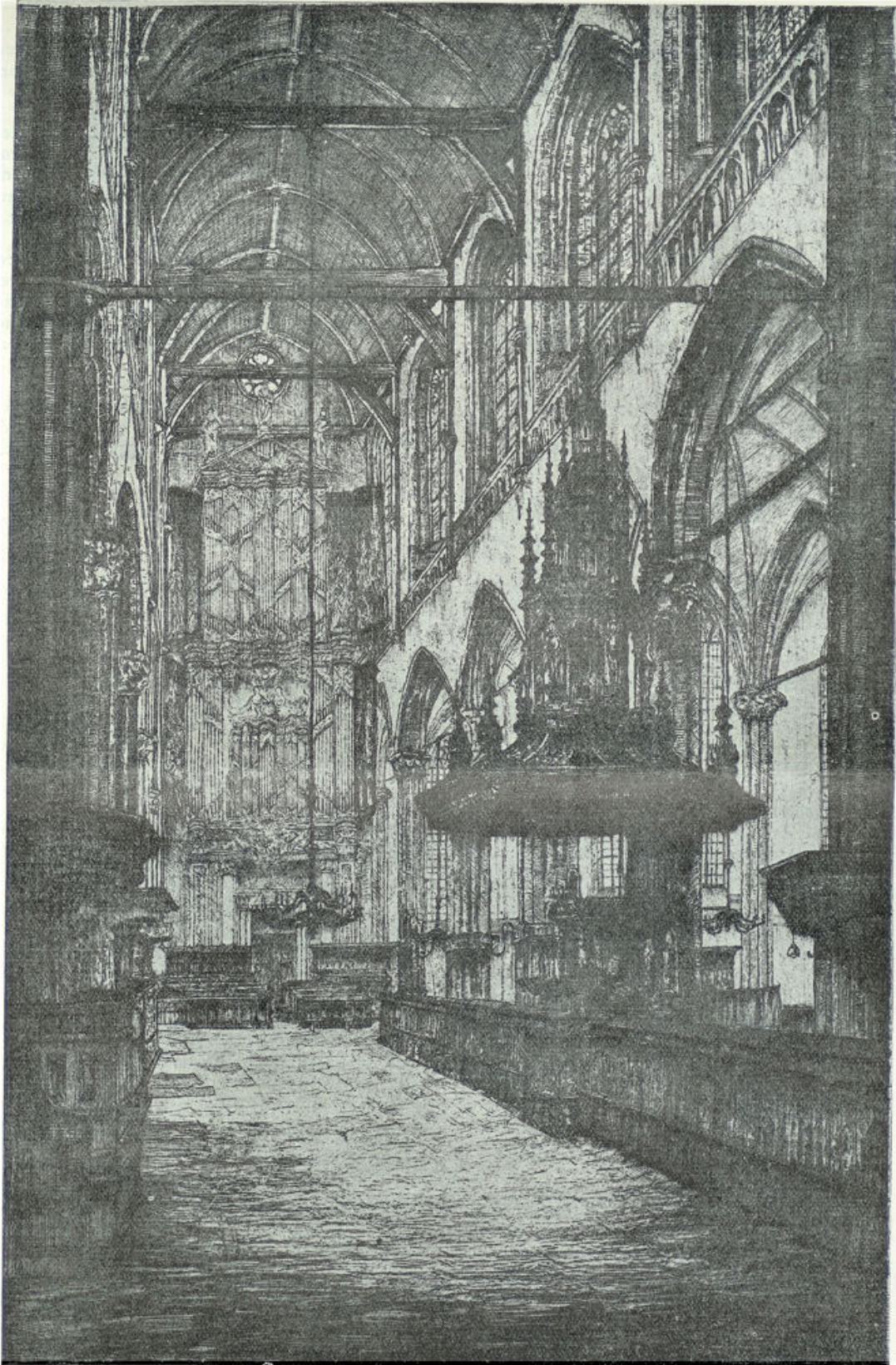
Dat men De Visser zoo gemakkelijk naderde, uit eigen levenssfeer zoo durfde binnentreden in de zijne, valt voor een deel te verklaren uit zijn predikantschap. Eigenlijk is hij dat zijn heele leven gebleven, de man, die reeds zóó jong als zoodanig zijn intrrede had gedaan. Had hij, om zijn tijd te vullen, in zijn studentenjaren er maar niet het candidaatsexamen-rechten bijgenomen, omdat hij nog te jong was, om beroepbaar te zijn?

Dr De Visser is eigenlijk altijd de dominee gebleven. Niet tusschen aanhalingsteekens, dat dominee, maar écht, uit het hart. In welke functies hij ook zijn volk gediend heeft, als Kamerlid of als Minister, steeds heeft hij den predikdienst liefgehad. Hij voelde er zich in thuis, het was hem natuur geworden, er zich in uit te leven. Hij had de menschen lief, en wyl hij ook Christus liefhad, moest dit terugwerken op de uiting van zijn menschenliefde. En die uiting was er een van een geboren zieleherder in elk tijdperk van zijn leven.

Als zoodanig is hij velen tot ontzaglijken zegen ge-weest. We denken nu niet aan zijn groot en schitterend redenaarstalent, waarmede hij groote scharen bezielde heeft, ook in de kerkgebouwen van ons vaderland. Waar wij aan denken, is dit: aan de stille binnenkamers, waar hij zich alleen wist met vermoeide en beladen zielen. Dáárover kan niet geschreven worden, dit mag slechts aangeduid. Maar zéker is het, dat dit begenadigd en zonnige menschenkind door God tot vele zielen is ge-zonden, om hen op te heffen uit zonde en druk.

Hoe warm en bewogen klonk zijn woord, als hij over de menschen sprak! „De menschen zijn altijd zoo goéd voor me geweest” — hoeveel malen heeft hij dit in zijn beminnelijken eenvoud gezegd tot ons, er bijvoegende, dat hij God daar nooit genoeg voor kon danken. Voor het minste vriendenblijk was hij kinderlijk dankbaar, en hoe eenvoudiger de kring, waaruit het hem bereikte, hoe inniger zijn vreugde was. De eenvoudige, hij wist niet eens, wat hijzelf voor deze allen beteekende.

Op zijn kamer hingen tallooze portretten en waren allerlei lieve herinneringen bijeengegaard. Kwam hij daarover te spreken, dan werden zijn oogen vochtig van dankbaarheid. En dan kwam de vloedgolf van teedere herinnering opzetten en sprak hij met zoo groote ge-negenheid over vrienden, die hem waren voorgestaan, mannen als Van Noort, wiens overlijden hem indertijd zoo aangreep, Van Gheel Gildemeester, en anderen. En

Naar een ets van Joh. D. Scheyft

De Nieuwe Kerk te Amsterdam, waar Dr De Visser
zoo dikwijls het Evangelie heeft verkondigd. ☩

altijd waren het mooie dingen, die er dan oprezen in zijn herinnering.

„Ja, die Gheel”..... klonk het dan, terwijl hij lachend het hoofd schudde van puur plezier over den onuitputtelijken humor van zijn ouden studiemakker. Maar dan werd ineens dat glimlachende gezicht weer ernstig, en kwam er een trek van eerbiedige bewondering op. „Maar diezelfde Gheel heeft ons een heel jaar allemaal links laten liggen, omdat hij een professor beloofd had diens jongen, die niet wou, onder zijn leiding te nemen. En hij heeft 't klaar gespeeld, hem weer aan 't werk te zetten, maar er een jaar van zijn gezelligen omgang mee verspeeld.”.....

Van zulke mooie herinneringen zat Dr De Visser vol. Er was haast geen voorwerp in zijn kamer, of hij wist er een geestelijke herinnering aan te verbinden, die zowel getuigde van zijn liefde voor de menschen als van zijn enorm geheugen. Zelfs data van veertig jaar geleden bleken dan vast te liggen in zijn brein.

En altijd stond hij klaar, om anderen te helpen met raad en daad. Dat miste nooit, niettegenstaande hij het toch nog altijd zoo druk had. Een paar weken geleden nog, klonk 't door de telefoon: „Zeg, De R., je hebt laatst 'n stukje in de „Nederlander” gehad over den Christelijken blindenbond. Daar zit nu een blinde man bij me en die vraagt, of ik op hun jaarvergadering wil spreken. Vertel me eens wat van die vereeniging. Ik zal 't maar doen, nietwaar? 't Zijn toch eigenlijk stakkerds.” En zoo gaf hij zich weer, deze toch al vijf-en-zeventig-jarige.

Tijd had hij altijd, als 't er op aan kwam om anderen te helpen. Toen ik laatst een advies van hem vroeg, zeide hij, dat hij dien dag geen tijd meer had — hij moest na koffiedrinken onmiddellijk de deur uit. „Maar als je met ons wilt koffiedrinken? Dan is er ook nog tijd, om nog eens met elkaar te praten.”

Natuurlijk werd van dit aanbod dankbaar gebruik gemaakt en toen ik een paar uur later het huis weer verliet, klonk 't me nog achterna: „Je komt maar hoor, als je me noodig hebt. Je weet 't, voor jòu heb ik altijd tijd.” En onder het heengaan bedacht men dan met een glimlach, dat hij dit tot ieder van zijn tallooze vrienden zei: voor jòu heb ik altijd tijd. Wanneer hebben zulke offerbereiders dan wel tijd voor zichzelf?

Ja toch, die had hij ook. 's Avonds, na negen uur, dan probeerde hij altijd in de huiskamer te zijn, bij mevrouw, zijn lieve, trouwe levensgezellin, het type van de domineesvrouw van voornamen stijl. In de dagen, dat ik nog herhaaldelijk overleg over journalistiek werk met hem moest plegen, hield ik daar rekening mee. Na negen uur werd de tijd, zoo mogelijk, gereserveerd voor lectuur in de huiskamer.

Hoe innig en teeder kon hij spreken over de afgestorvenen, die te schuchter waren geweest, om ooit tot blijmoedig belijden van hun verzekerdheid in Christus te komen. Daar had hij dan van die treffende vergelijkingen voor. „Je herinnert je wel het Bijbelverhaal van de koperen slang? Wie door de slangen gebeten was, had er maar naar te kijken en hij werd genezen. Maar ieder kon die slang niet zien; zij, die aan het uiterste van de legerplaats lagen, konden dit zeker niet. Maar die genazen ook, als ze maar keken in de richting van de slang.” — En na even peinzen hief hij dan het vriendelijke gelaat weer op en de oogen straalden zoo hoopvol en vertrouwend achter die blinkende brilleglazen. „Beste vriend,” klonk dan zijn stem, een beetje gevoileerd van geloofsontroering, „als we maar kijken

in de richting, dan is het goed. God wéét wel, dat we zwakke, zondige schepselen zijn, maar als we maar in de goède richting kijken”.....

Het is natuurlijk alles heel onvolledig en een beetje armelijk, wat we hier neerschrijven over dezen geestelijk-schatrijken mensch. Wij hebben hem innig lief gehad, en tallozen hebben dit met ons gedaan. Want boven alles uit was het de mensch De Visser, die ons in deze groote nationale figuur aantrok.

Dat hij een beroemd redenaar is geweest, een voortreffelijk prediker, een teeder zieleherder, een groot staatsman en minister, we weten het allen. Maar dat is voor ons het voornaamste niet. Wij hebben in hem allereerst den mensch en Evangeliebelijder liefgehad, die tot in de kleinste dingen voor anderen leefde en zichzelf van uur tot uur wegcijferde.

Voor zijn lieve levensgezellin was hij altijd vol teedere, aandoenlijke zorgen. Hoe verrukt en stralend was hij, toen haar feest van zeventigjarige zoo schitterend slaagde! Zijn stem klonk juichend, toen hij me den volgende dag opbelde om te vertellen, hoeveel bloemen er gekomen waren op haar feest.

In zijn attenties was hij ook voor anderen onuitputtelijk. Was men ernstig ziek, dan spaarde hij een uurtje uit, om den zieke te komen bezoeken. En alle attenties van anderen onthield hij. Op het feest van Mevrouw De Visser legde hij zijn hand op den schouder van een bejaard man en zeide toen tot me: Die heeft me in mijn eerste gemeente bij mijn intree gereden en vandaag — en hier sloeg hij 's mans kleinzoon op den schouder — brengt zijn kleinzoon me met zijn auto naar huis. Ja waarlijk, een begenadigd menschenkind, geboren om liefde te geven en voor ontvangen liefde dankbaar te zijn.

Neen, niets vergat hij van het goede, dat de menschen hem hadden aangedaan, en de kwade herinnering..... schudde hij van zich af. Het groote kind in hem kon echter nooit goed begrijpen, hoe men hem dit soms kon aandoen en dat maakte hem nog weleens een weinig onrustig.

Toen een intieme kring van vrienden hem bij gelegenheid van zijn halve eeuw-Doctor-feest een feestmaal aanbood, hebben wij hem óók weer om zijn attenties bewonderd. Er waren vele goede woorden gesproken, en in één prachtige improvisatie beantwoordde hij allen een voor een. Even scheen het toen, dat hij één dier sprekers, een zijner trouwste vrienden, vergeten zou, doch dat leek maar zoo. De bouwmeester van prachtige redevoeringen vergat den vriend niet, maar plaatste juist diens figuur op een gansch bijzonder plan, van waaruit hij in een prachtige peroratie nogeens allen gezamenlijk zijn vriendschappelijke gevoelens wist te vertolken, op een wijze, dat in dit sublieme stukje redenaarskunst ook weer de complete mensch op zijn schoonst tot uiting kwam.

Thans is dit liefhebbende, zuivere hart verstild; het heeft opgehouden te kloppen. Maar hij, in wien Christus' liefde zoo schoon gebloeid heeft en die daardoor tallozen tot zegen is geweest, smaakt nu de vólle zaligheid: het verheerlijkt aanschouwen van den Meester, aan Wiens dienst zijn gansche leven in al zijn schakeeringen is toegewijd geweest.

In de geschiedenis van ons vaderland laat hij een duidelijk spoor achter. En dit spoor is een lichtend spoor.

Q. A. DE RIDDER